

RANDSFJORDMUSEET AS - EIERSTRATEGI

1. Bakgrunn

1.1 Virksomheten

Randsfjordmuseet as er et konsolidert museum bestående av:

- Hadeland Folkemuseum
- Lands Museum
- Kittilbu Utmarksmuseum
- Hadeland Bergverksmuseum

Museet har virksomhet i kommunene Gausdal, Nordre Land, Søndre Land, Gran, Lunner og Jevnaker. Museet er et regionalt kompetansesenter innen kultur- og naturhistorie.

Museets formidling, forskning og forvaltningsarbeid bidrar til bevaring og fornyelse av regionenes identitet og til næringsutvikling.

Museet er organisert som et aksjeselskap med følgende aksjefordeling:

Nordre Land kommune	31	aksjer
Søndre Land kommune	31	aksjer
Gran kommune	22	aksjer
Lunner kommune	22	aksjer
Jevnaker kommune	22	aksjer
Gausdal kommune	6	aksjer
Land Museumslag	32	aksjer
Hadeland Museumslag	32	aksjer
Hadeland Bergverksmuseums venneforening	2	aksjer

1.2 Et konsolidert museum

Randsfjordmuseet er et konsolidert museum opprettet 01.01.2004. Konsolideringen ble gjennomført med utgangspunkt i St.meld. nr. 22 1999/2000 «Kjelder til kunnskap og oppleveling» og «Handlingsprogram for musea i Oppland 2002-2005».

Stortingsmeldingen gav klare føringer for omorganiseringen av museene.

Bakgrunnen for dette var ønsket om museumsenheter som var sterkere både faglig og økonomisk. I «Handlingsprogram for musea i Oppland» hadde Oppland fylkeskommune konkretisert hvordan omorganiseringen burde foregå i fylket.

1.3 De opprinnelige museene

Randsfjordmuseet ble etablert gjennom en konsolidering av Hadeland Folkemuseum og Lands Museum. Kommunene ble holdt løpende orientert om prosessen og fikk konsolideringsdokumentet til behandling høsten 2003.

Hadeland Folkemuseum ble stiftet i 1913 på området rundt den historiske Halvdanshaugen, og er et av landets eldste friluftsmuseer med aktiviteter hele året. Museets mer enn 30 antikvariske bygninger fra 1700-, 1800-, og 1900-tallet gir et godt innblikk i gamle hadelandstradisjoner og ulike sider av dagliglivet. I magasinhallen er mer enn 500 gjenstander tilgjengelig for publikum. Kopi av Dynnasteinen, originalen fra ca. 1050, en runestein fra gården Dynna i Gran kommune, er et av Norges tidligste kristne minnesmerker og Norges første billedmonument. Tingelstad gamle kirke fra ca. år 1200 ligger ett minuttsgang fra museet. Museet har avdeling for Opplandsarkivet for privatarkiver, eget dokumentasjonssenter, bygningsvernrådgivertjeneste, skiftende utstillinger og egen skoletjeneste.

Lands Museum ble etablert i 1927. Museet har 35 antikvariske bygninger som gjenspeiler regionens byggeskikk fra middelalderen og fram til 1900-tallet. På museet er en samling av arbeider av Peder Aadnes (1739-1792), en av Norges fremste rokokkomalere. Lands Museum er utvidet ved å gjenbruke en låve fra Nerlaus i Søndre Land. I låven arrangeres konferanser og større arrangementer. Museet har fast utstilling «Biologisk mangfold i våtmark», naturhistorisk dokumentasjonssenter, bygningsvernrådgivertjeneste, skoletjeneste og avdeling for Opplandsarkivet for privatarkiver. I Landhandelen har man lokale produkter og bøker.

1.4 Museer som har kommet til

Etter konsolideringen er Kittilbu Utmarksmuseum og Hadeland Bergverksmuseum blitt en del av Randsfjordmuseet.

Kittilbu Utmarksmuseum ble etablert i 1992 og tatt opp som en del av Randsfjordmuseet i 2006.

Museet forteller om menneskenes bruk av utmarka gjennom 10000 år. Etter Stortingets vedtak om utbygging av Dokkavassdraget ble det gjennomført arkeologiske utgravinger som viser lange systemer av fangstgroper for elg og omfattende jernutvinning fra myrmalm. Området har hatt aktiv seterdrift helt fram til i dag, og Volden seter er en del av museet. En kultursti går langs mange av kulturminnene. Museet utvikles til å bli besøksenter for Langsua nasjonalpark, er godkjent økoturismebedrift, driver eksperimentell arkeologi (jernutvinning) og har egen skoletjeneste.

Hadeland Bergverksmuseum ble etablert i 1993 og konsolidert med Randsfjordmuseene i 2010. Museet holder til på Grua i Lunner kommune og har som hovedoppgave å dokumentere Hadelands mangesidige bergverkshistorie. Den eldste bergverksdriften som er dokumentert i skriftlige kilder, er fra 1538 da Hadelandsgruben ble mutet av kong Christian III. Hadeland er en del av Oslofeltet og

kan dokumentere en omfattende virksomhet knyttet til jerngruver, kobbergruver, blygruver, sinkgruver, klebersteinbrudd, teglverk, marmorbrudd, kalkbrenning m.m. Museets hovedattraksjon er besøksgruvene på Nyseter hvor det er daglig omvisning i sommersesongen. Museet driver egen skoletjeneste.

1.5 Valg av selskapsform

For konsoliderte museer er stiftelser eller aksjeselskaper aktuelle selskapsformer. Ved etablering av Randsfjordmuseet ble aksjeselskap valgt som selskapsform. Bakgrunnen for dette var ønsket om en organisasjonsform der eierne har kontroll over selskapets drift og utvikling.

1.6 Mandat gitt av generalforsamlingen i 2016

Randsfjordmuseets generalforsamling 28. april 2016 vedtok enstemmig følgende:

- *Det nedsettes et utvalg på fire personer som får i oppdrag å revidere vedtektene og aksjonæravtalen til Randsfjordmuseene. Utvalget består av en representant oppnevnt av aksjonærene fra Hadeland, en oppnevnt av aksjonærene fra Land, en oppnevnt av Gausdal kommune og en fra styret for Randsfjordmuseene.*
- *Utvalget skal vurdere hvordan en best sikrer et aktivt eierskap fra eierne, som styrker identitet og samhandling mellom eierne og selskapet. En slik vurdering bør omhandle samhandlingsarenaer, styresammensetning og finansiering. Dette kan gjerne være i flere alternativer. Forslag til oppdaterte vedtekter og aksjonæravtale fremmes i henhold til dette.*
- *Med bakgrunn i den tillit som etter hvert er opparbeidet må en nøye vurdere om dagens aksjonæravtale kan erstattes av utvidede vedtekter.*
- *Punkt om valgkomite innarbeides i vedtektene. Det bør utarbeides retningslinjer for valgkomiteen som sikret at den arbeider for å få et styre som:*
 - *Utfyller hverandre kompetansemessig*
 - *Har god kjønnsbalanse*
 - *Har både yngre og eldre medlemmer**I tillegg må retningslinjene sikre at alle aksjonærer har muligheter til å foreslå kandidater til styret.*

2. Virksomhetens formål

2.1 Vedtektsbestemte formål

I museets vedtekter er følgende formål definert:

Driften av Randsfjordmuseet as skal være i samsvar med retningslinjene for det internasjonale museumsforbundet (ICOM), til enhver tid gjeldende nasjonale føringer og vedtatt eierstrategi.

Museet skal være et møtested mellom natur, kultur, kunst og teknologi i fortid, nåtid og fremtid.

Randsfjordmuseet skal være en åpen og vitenskapelig institusjon som samler inn, forvalter, formidler og forsker på materiell og immateriell kulturarv i museumsregionen.

Museet kan ta på seg nasjonale dokumentasjonsoppgaver på områder der dette er naturlig gjennom innsamling, bevaring, forskning og formidling.

Selskapet har ikke økonomisk overskudd med tanke på aksjeutbytte til eierne som formål.

2.2 Nasjonale føringer

Nasjonale føringer gis bl.a. gjennom stortingsmeldinger, statsbudsjett, offentlige utredninger og årlige tildelingsbrev til museene.

Den viktigste stortingsmeldingen om museumssektoren er St.meld. nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum – forvaltning, forskning, formidling, fornying*.

Det overordnede målet er at museene skal framstå som profilerte samfunnsaktører. Museenes frie stilling er også understreket.

Målene for museene er knyttet til følgende fire definerte områder (de fire F-ene):

Forvaltning:

Museenes samlinger skal sikres og bevares best mulig for ettertiden og gjøres tilgjengelig for publikum og for forskning.

Forskning:

Forskning og kunnskapsutvikling ved museene er et nødvendig faglig grunnlag for innsamling, dokumentasjon og formidling.

Formidling:

Museene skal nå publikum med kunnskap og opplevelse og være tilgjengelige for alle. Dette innebærer målrettet tilrettelegging for ulike grupper og aktuell formidling som fremmer kritisk refleksjon og skapende innsikt.

Fornyng:

Gjennom faglig utvikling, nytenkning og profesjonalitet skal museene være oppdaterte og aktuelle i alle deler av sin virksomhet, være solide institusjoner og ha en aktiv samfunnsrolle.

St. meld. nr. 22 (1999–2000) «ABM-meldingen» la føringer for framtidig finansiering av museumssektoren. Her er det lagt opp til en finansiering der staten bidrar med inntil 60 % og regionen med minst 40 % som hovedprinsipp. Dette prinsippet er senere videreført.

3. Eiernes forventninger

3.1 Generelt

Eierne forventer at Randsfjordmuseet as oppfyller de til enhver tid rådende nasjonale føringer for museumssektoren, slik de bl.a. formidles gjennom de årlige tildelingsbrevene fra Kulturdepartementet. Dette innebærer også en forventning om at museet i sin virksomhet vektlegger alle de fire nasjonalt definerte målområdene, jf. punkt 2.2.

De nasjonale føringene skal tilpasses lokale forhold og prioriteringer, slik de bl.a. kommer til uttrykk i eierstrategien.

3.2 Utdypning og lokal tilpasning av formålet

Randsfjordmuseet as skal, med utgangspunkt i sitt formål og sine virkeområder, bidra til identitetsbygging for hele museumsregionen og for hver enkelt kommune. Det forventes i den sammenheng at museet søker samarbeid med offentlige og private aktører

I St.meld. nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum* vektlegges bl.a. at museene skal gi både kunnskap og opplevelse. Eierne av Randsfjordmuseet as forventer at museet legger dette til grunn for sin virksomhet. Det innebærer at faglighet skal stå sentralt i fornying, forvaltning, forskning og formidling. Opplevelse skal være opplevelse for de mange. Det betyr at Randsfjordmuseet as skal legge vekt på tilgjengelighet til eiendommer og samlinger, og at museet skal søke å være representert der dette er naturlig ved arrangementer o.l.

3.3 Verdigrunnlag og etikk

Randsfjordmuseet as skal legge vekt på å holde en høy etisk standard og ha et verdigrunnlag som er forenlig med eiernes verdigrunnlag. Dette forhindrer ikke at museet skal utfordre omgivelsene, gjennom f.eks. å kaste lys over kontroversielle tema og å utfordre vedtatte sannheter.

3.4 Samfunnsansvarlighet

Randsfjordmuseet as skal opptre som en ansvarlig samfunnsaktør og være seg bevisst sitt samfunnsansvar. Samfunnsansvar omfatter primært forvaltning av natur- og kulturarven, men det handler også om hensynet til lokalsamfunn, ansatte, miljø, menneskerettigheter, likestilling mv. Selskapets samfunnsansvar skal omtales i årsrapporten.

3.5 Samfunnsrollen

Randsfjordmuseet as skal være en aktiv bidragsyter i eierkommunene. Dette innebærer en forventning om at museet søker å holde seg oppdatert om pågående offentlige og private prosesser som berører museets primære arbeidsområder.

Museets samlinger skal forvaltes på en måte som gjør dem tilgjengelige for forskning, studie og formidling.

Museet skal gjenspeile det samfunnet det er en del av. Samfunnsrollen dreier seg om kulturell demokratisering – en pågående prosess der mangfold og inkludering er sentrale stikkord. Dette innebærer et særskilt ansvar for å inkludere alle grupper av befolkningen i museets virksomhet, og i særlig grad grupper som vil ha vansker med – på eget initiativ – å komme i kontakt med museet.

3.6 Undervisning

Som en del av museets formidlingsansvar, legger eierne til grunn at Randsfjordmuseet as aktivt tilbyr undervisningsopplegg. Det være seg for barnehager, skoler, nye landsmenn eller andre som vil kunne ha nytte av slike opplegg.

3.7 Kvalitet og utvikling

At virksomheten ved Randsfjordmuseet as skal holde en høy faglig standard, innebærer at selskapet må være utviklingsorientert og gjennom forskning søke ny kunnskap. Dersom det skulle oppstå situasjoner der det er aktuelt for museet å spre virksomheten til nye områder, skal forutsetningen være at dette kan skje uten at det går på bekostning av det faglige nivået.

3.8 Effektivitet og økonomisk forsvarlighet

Eierne forventer at Randsfjordmuseet as legger vekt på effektiv drift, og at forbedrings- og effektiviseringsarbeid drives kontinuerlig.

Økonomistyring skal stå sentralt i drift og forvaltning, og eierne legger til grunn at selskapet ikke pådrar seg vesentlig økonomisk risiko uten at dette på forhånd er avklart med eierne.

Eierne forventer en aktiv holdning fra museet når det gjelder å generere egeninntekter.

3.9 Samarbeid med frivilligheten

Frivilligheten er en bærebjelke i lokalsamfunnet i museumsregionen. Eierne forventer at Randsfjordmuseet as legger til rette for et gjensidig godt samarbeid med frivilligheten.

3.10 Eventuelle særavtaler e.l.

Eierne er innforstått med at det kan være aktuelt for museet å inngå særavtaler med én eller flere av eierne, eller med andre. Bygningsvern og besøkssenter for Langsua nasjonalpark er eksempler på dette. Forutsetningene er at slike særavtaler gjelder tjenester o.l. som er innenfor museets naturlige arbeidsområder.

4. Eiernes forpliktelser

4.1 Finansiering

De kommunale eierne er gjensidig forpliktet av sitt eierskap i Randsfjordmuseet as til å sikre museet et forutsigbart finansielt grunnlag i tråd med nasjonale føringer, jf. punkt 2.2. Dette skjer gjennom årlige driftstilskudd.

Selskapets generalforsamling vedtar forslag til avtale om den enkelte kommunes årlige driftstilskudd. Avtalen gjelder for fem år om gangen, og oversendes kommunestyrene til godkjenning. Første avtaleutkast vedtas på generalforsamlingen 2017 og forutsettes å gjelde for perioden 2018 – 2022.

Følgende prinsipper ligger til grunn for utmåling av driftstilskudd:

- Vertskommunetilskudd fra kommuner med bemannede avdelinger – skalert etter aktivitet
- Eierfordelt tilskudd etter aksjeandel (40 % av totaltilskudd etter fradrag for vertskommunetilskudd)
- Innbyggerfordelt tilskudd (60 % av totaltilskudd etter fradrag for vertskommunetilskudd)

Driftstilskuddet lønns- og prisjusteres årlig i tråd med endring av deflator for kommunesektoren.

Modell for beregning av tilskudd følger som vedlegg.

4.2 Involvering i prosesser

Kommunene skal legge vekt på, så tidlig som mulig, å involvere Randsfjordmuseet as i planprosesser o.l. som vurderes relevante for museets formål. Aktuelle prosesser kommende periode skal være tema på de årlige kontaktmøtene mellom Randsfjordmuseet as og de enkelte eierkommunene.

Som ansvarlige eiere, og under henvisning til eiernes forventninger til museet, forplikter eierne til å innta en aktiv rolle i museets utvikling. Forpliktelsen gjelder alle eiere, og i særdeleshet kommunene.

4.3 Museumslagenes rolle i museets drift

Museumslagene vil – som eiere – ta del i driften av museet. Det inngås gjensidige avtaler som avklarer samarbeidet.

5. Styring av virksomheten

5.1 Museets frie rolle

Museet skal ha en fri rolle som gir handlingsrom for å stille kritiske spørsmål vedrørende både fortid og nåtid. Det legges til grunn at eiernes styring ikke utfordrer museets uavhengighet.

5.2 Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er det operative eierorganet, og det er her eierstyringen skal foregå. Dette forutsetter at innkalling og saksdokumenter foreligger tidlig nok til at eierne kan ta stilling til saker som skal behandles, herunder at eierrepresentantene, får anledning til å drøfte sakene i egen kommune/forening.

5.3 Eiermøter

Det avholdes årlige eiermøter. Møtene skal være arena for drøfting av felles strategi og utfordringer. Fra kommunene skal som minimum ordfører og rådmann være invitert. Eventuelle øvrige valgte eierrepresentanter til generalforsamling skal også inviteres til å delta. Selskapets styre skal være representert. Det skal føres referat fra alle eiermøter.

5.4 Kontaktmøter

Styret og daglig ledelse i selskapet avholder årlig kontaktmøter med den enkelte eierkommune. Kontaktmøtene skal være en arena for gjensidig rapportering og informasjonsutveksling.

5.5 Styret

Valg av styre og styreleder skal skje på grunnlag av innstilling fra valgkomiteen. Valgkomiteen skal sammensettes for å speile eierandel.

Styret bør sammensettes ut fra at det er et kollegialt organ, og medlemmene bør utfylle hverandre kompetansemessig. Styret skal sammensettes slik at det kan handle uavhengig av særinteresser.

For å unngå habilitetskonflikter, skal eierkommunenes ledende politikere og administrative ledelse ikke sitte i selskapsstyret.

Styret skal hvert år sette opp en plan for sitt arbeid. Planen skal også inneholde en egnevaluering av egen og daglig leders kompetanse og arbeid.